

LESPAKKET GEDRAG

VMBO

DIERENRIJK

Bij Eindhoven

Naam

Docent

Klas

LEKKER BEESTEN TUSSEN DE DIEREN

Dierenrijk is onderdeel van Libéma

WELKOM IN DIERENRIJK

Om ervoor te zorgen dat je een leuke en leerzame excursie hebt, volgen hier enkele tips en huisregels.

Tips:

- Om antwoord te vinden op de vragen maak je gebruik van de informatieborden en gidsen in het park. Er zijn ook vragen waar je het antwoord niet op kunt vinden maar die je zelf moet bedenken.
- De vragen staan niet in een bepaalde volgorde. Je mag zelf bedenken hoe je door het park loopt.
- Als je een dier vlug wilt vinden maak dan gebruik van de plattegrond.
- Houd je aan de huisregels. Doe je dit niet, dan kun je uit het park worden gezet.

Huisregels:

- Voer de dieren niet.
- Houd je aan waarschuwingsborden.
- Afval hoort in de afvalbak.
- Gun de dieren rust, niet naar ze schreeuwen of de dieren plagen.

Veel plezier en succes bij het maken van je opdrachten!

GEDRAG

Alles wat een dier of een mens doet, noemen we gedrag. Gedragingen komen tot stand door de werking van spieren of klieren.

1. Omcirkel de woorden die gedrag weergeven. Je kunt kiezen uit:

spelen - rusten - kwijlen - eten - lopen - slapen - plassen - drinken.

2. Gedrag kan aangeleerd zijn of aangeboren.

a. Waardoor wordt aangeboren gedrag bepaald?

.....

b. Geef twee voorbeelden van aangeboren gedrag?

.....

c. Geef twee voorbeelden van aangeleerd gedrag?

.....

.....

BRANDGANS

De brandgans is een vogel die in Nederland overwintert. Ze broeden in het noorden van Europa, maar wanneer het daar in de winter te koud wordt, trekken ze naar het zuiden. Brandganzen hebben vaak ieder jaar een andere partner tijdens het broedseizoen.

1. Hoe wordt bij ganzen de man, vrouw en de jongen genoemd?

Man Vrouw Jong

2. Bekijk de brandgans goed en maak in het tekenvlak hieronder een natuurgetrouwe tekening van de brandgans.

3. Er zijn ook vogels die het hele leven met dezelfde partner doorbrengen. Dierenrijk heeft een aantal soorten vogels die dit doen. Schrijf twee namen op van vogels die hun hele leven dezelfde partner hebben.

.....

EETGEDRAG

In de natuur besteden de meeste dieren een belangrijk deel van hun tijd aan het zoeken naar voedsel en het eten ervan. Eetgedrag bestaat niet alleen uit het eten van voedsel, maar ook uit verschillende andere handelingen.

Enkele handelingen die bij het eetgedrag horen zijn:

- Besluipen van een prooi
 - Met de tong of tanden gras lostrekken
 - Prooi vangen
 - Prooi doden
 - Stukken van een prooi scheuren
 - Kauwen en slikken van voedsel
 - Herkauwen van voedsel
- Werk aan deze opdracht in groepjes van twee.
- Zoek de Schots hooglandrunderen op. Kies samen één rund uit dat jullie straks gaan observeren.
- Het uitgekozen dier gaan jullie 10 minuten observeren.
- Een persoon houdt de tijd in de gaten. Iedere 10 seconden geeft deze persoon een seintje.
- De andere persoon bekijkt bij het seintje wat het dier aan het doen is. Als het dier handelingen vertoont die bij het eetgedrag horen, schrijf je in dat vakje een +, vertoont het dier geen eetgedrag dan schrijf je een - in het vakje.
- Houd nu het dier 10 minuten achter elkaar in de gaten en vul de tabel in.

Schots hooglandrund										
min/sec	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0										
10										
20										
30										
40										
50										

- Voer nu dezelfde observatie nog een keer uit, maar dan bij de Siberische tijger.
- Draai de rollen om. Degene die net de tijd in de gaten heeft gehouden gaat nu kijken wat het dier doet, wanneer de ander een seintje geeft.

Siberische tijger										
min/sec	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0										
10										
20										
30										
40										
50										

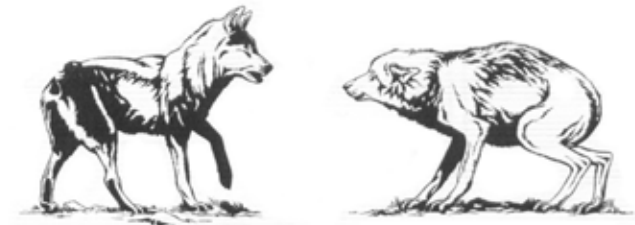
- Ieder plusje staat voor een keer dat het dier eetgedrag vertoonde.
 - Hoe vaak vertoonde het Schots hooglandrund eetgedrag?
.....
 - Hoe vaak vertoonde de Siberische tijger eetgedrag?
.....
 - Welk dier eet het minst vaak?
.....
- Bedenk twee redenen waarom het Schots hooglandrund of de Siberische tijger de minste tijd besteed aan eten?
.....
.....

WOLVEN

Wolven leven in groepen die roedels genoemd worden. De leiders van de groep worden het 'alfapaar' genoemd. Het alfapaar bestaat uit de dominante man en de dominante vrouw. Aan de lichaamshouding van wolven kun je zien wie dominant is en wie onderdanig.

- Op het plaatje zie je twee wolven. Eén wolf is dominant en de andere wolf is onderdanig.
 - Welke wolf is dominant? Streep het foute antwoord door.
De linker / rechter wolf is dominant.
 - Met de manier waarop een wolf zijn staart houdt, geeft hij aan of hij dominant of onderdanig is. De wolven op het plaatje missen hun staart.
Teken de staarten er zo bij dat te zien is welke wolf dominant is en welke wolf onderdanig.

- Noem nog een manier waaraan je kunt zien dat een wolf onderdanig is?
.....
- Als een wolf huilt heeft dat verschillende betekenissen.
Kruis aan welke betekenissen het huilen van de wolf kan hebben.

☐ Hij heeft verdriet	☐ Hij heeft pijn
☐ Hij geeft zijn woongebied aan	☐ Hij 'praat' met zijn soortgenoten
☐ Er zijn jongen geboren	

ONNATUURLIJK GEDRAG

Sommige dieren vertonen in gevangenschap gedrag dat niet natuurlijk is. Soortgenoten in het wild laten dit soort gedrag niet zien. Het is dus afwijkend gedrag. Enkele voorbeelden zijn:

- Contact zoeken met mensen
- Bedelen
- Stereotiep gedrag (bijv. het 'ijsberen')

1. Is het afwijkend gedrag dat dieren in gevangenschap kunnen vertonen aangeboren of meer aangeleerd gedrag? Streep het foute antwoord door.

Het afwijkend gedrag is aangeboren / aangeleerd.

2. Bedenk hoe de dieren in het wild leven en vergelijk dat met hoe de dieren in dierentuinen gehouden worden. Schrijf twee verschillen op voor de dieren in Dierenrijk vergeleken met hun soortgenoten in het wild.

.....
.....

3. Dierenrijk probeert om onnatuurlijk gedrag te voorkomen. Bekijk de verblijven van de dieren. Schrijf twee dingen op waaraan je kunt zien dat Dierenrijk probeert onnatuurlijk gedrag te voorkomen.

.....
.....

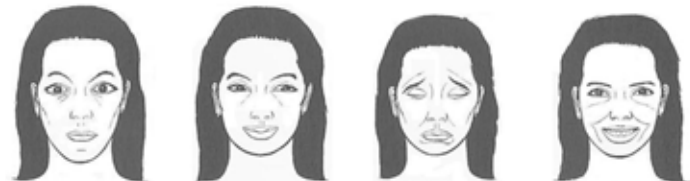
BERBERAPEN

Berberapen worden net als de mens tot de primaten gerekend. Primaten worden ingedeeld in drie groepen, namelijk: halfapen, apen en mensapen. De berberaap wordt ingedeeld bij de apen. De mens wordt, net als de chimpansee, bij de mensapen ingedeeld.

1. Hieronder zie je vier plaatjes met gezichtsuitdrukkingen van een chimpansee en daaronder vier plaatjes van een mens.
 - a. Schrijf onder de plaatjes van de chimpansee wat de aap met zijn gezichtsuitdrukking bedoelt. Je kunt kiezen uit: Angst - Spelen - Pruilgezicht - Opmerkzaam zijn.
 - b. Trek een lijn van de plaatjes van de chimpansee naar de plaatjes van de mens die met de gezichtsuitdrukking hetzelfde bedoelen.

.....

Als je als gedragsonderzoeker een ethogram gemaakt hebt, kun je beginnen met onderzoeken. Bij een observatie wil je vastleggen, hoe vaak en hoe lang een dier bepaald gedrag vertoont. Dit kun je vastleggen in een waarnemingsschema, ook wel protocol genoemd.

Bij het opschrijven van de gedragingen gebruik je de afkortingen die in het ethogram staan. Dit bespaart ruimte en scheelt veel tijd.

- Kies samen één beverrat uit die jullie straks gaan observeren. Let bij het kiezen erop dat je een actief dier pakt.
- Het uitgekozen dier gaan jullie 10 minuten observeren.
- Eén persoon houdt de tijd in de gaten. Iedere 15 seconden geeft deze persoon een seintje.
- De andere persoon bekijkt bij het seintje wat het dier aan het doen is en schrijft de afkorting ervan in het waarnemingsschema.
- Observeer het dier 10 minuten achter elkaar en vul het protocol in.

Waarnemingsschema observatie beverratten										
min/sec	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0										
15										
30										
45										

1. Welke handeling zie je het vaakst bij de beverrat?

.....

2. Welke handeling zie je het minst vaak bij de beverrat?

.....

VOORTPLANTINGSGEDRAG

Om te zorgen dat een soort blijft bestaan moeten dieren zich voortplanten. Zolang er jongen geboren worden die zelf ook weer voor jongen zorgen, sterft een soort niet uit. Het komt alleen wel voor dat dieren uitsterven of met uitsterven bedreigd worden. Vaak gebeurt dit door handelingen van mensen of door ziektes.

De ijsbeer is een voorbeeld van een diersoort die met uitsterven bedreigd wordt.

1. Noem vier voorbeelden waardoor dieren kunnen uitsterven.

.....

2. Als een vrouw bij de mensen een baby in haar buik heeft, zeggen we dat ze zwanger is. Wanneer de baby is geboren, zeggen we bij mensen dat de vrouw bevallen is.

Bij dieren wordt het anders genoemd.

a. Hoe wordt het bij dieren genoemd als een vrouw zwanger is of gaat bevallen?

Zwanger is Bevalen is

b. Als een vrouw bij de ijsberen 'zwanger' is moet ze eerst zeker 200 kilo aankomen voordat ze aan de winterslaap kan beginnen. Bedenk een reden waarom het nodig is om zoveel aan te komen.

.....

c. Voor de winterslaap graaft een ijsbeer een hol uit in de sneeuw. Tijdens de winterslaap worden de jongen geboren. Wat is de reden dat de jongen in het hol geboren worden.

Omcirkel het juiste antwoord.

- A. In die maanden is het dag en nacht donker en kan de moeder haar jongen niet zien
- B. Tijdens die maanden is er weinig voedsel te vinden
- C. De jongen worden zo beschermd tegen roofdieren en mannetjes ijsberen die de jongen kunnen doden
- D. Voor de jongen is het buiten te koud

4. Net als de meeste dierentuinen helpt ook Dierenrijk mee om te zorgen dat diersoorten niet uitsterven. Het klinkt misschien raar, maar juist door dieren in dierentuinen te houden wordt er al meegeholpen.

a. Waarom worden dieren in dierentuinen vaak ouder dan dieren in de natuur?

.....
.....

b. Alleen kun je er niet voor zorgen dat dieren niet uitsterven. Daarom werken de dierentuinen met elkaar samen. Een voordeel hiervan is dat je dieren met elkaar kunt ruilen. Het komt voor dat een man die al lange tijd bij dezelfde groep vrouwen is, geruild moet worden voor een andere man. Bedenk een reden waarom dit zo is?

.....
.....

c. Het komt voor dat er dieren vanuit gevangenschap terug geplaatst worden in het wild. Dit gebeurt niet vaak omdat dat erg moeilijk is. Schrijf twee voorbeelden op wat de dieren moeten leren voordat ze terug in het wild geplaatst kunnen worden?

.....
.....

Gemaakt door: Hilde van der Wijst
in samenwerking met:

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen